

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 2

בס"ד, ה' במרחשוון תשס"ט.

מבוא למשניות קידושין

א. מסכת קידושין ומיקומה בסדר נשים

1. מיקומה בסדר נשים:
 - א) הסבר הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשנה.
 - ב) להשקפה שונה, ראו אגרת רב שרירא גאון, נוסח צרפתי, עמ' 32-34.
2. השוו את מבנה סדר נשים במשנה למבנה ספר נשים במשנה תורה לרמב"ם.
3. להרחבה – ספרות מחקר בנדון:
 - א) הפתיחה של ר"ח אלבק למשנה סדר נשים, עמ' 3-4.
 - ב) לדיון מקיף על סדר המסכתות בש"ס, ראו מבוא לנוסח המשנה, עמ' 982-988.

ב. תכני המסכת העיקריים

1. עיינו בבקיאיות במשנה קידושין. עמדו על תכניה העיקריים (ניתן להיעזר במבוא של ר"ח אלבק למסכת).
2. האם סדר היום של המשנה עצמאי או בזיקה לפסוקים? (להרחבה – האם תחומי דיון אלו מצויים גם במסכת גיטין?)

ג. פרק ראשון במשנה קידושין

1. לימדו את משניות הפרק הראשון של משנה קידושין.
2. במהלך הלימוד תנו את הדעת למבנה הפרק. האם אתם מזהים בו תופעות ספרותיות (מטבעות לשון חוזרות, פתיחה וסיום, ועוד).
3. שאלות לעיון:
 - א) הסבר הזיקה בין החטיבות השונות בפרק.
 - ב) פשר כינוי הקשר בין איש ואשה כקניין, ויחסו לשימוש האחר בספרות חז"ל – קידושין. ראו משנה עדויות פ"ד מ"ז. ראו את הסבר הגמרא ב:.
 - ג) המשמעות של שיבוץ קידושי אשה במסגרת חטיבת הקניינים.
4. להרחבה - בספרות מחקר יש ספרות ענפה בנדון. יש בזה דעות שונות הנובעות גם מגישות עקרוניות שונות באשר למתודה בלימוד משנה. ניתן לעיין בסיכום ותקציר של רוב מה שנכתב במאמרו של הרב אבי וולפיש, "חקר עריכתו של פרק א במשנת קידושין – מאין ולאן?", נטועים טו, עמ' 43-78. למעוניין בהפנייה למחקרים היסודיים:
 - א) המבוא של הרי"ן אפשטיין למסכת בספרו מבואות לספרות התנאים עמ' 52-54.

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 2

בס"ד, ה' במרחשוון תשס"ט.

ב) ניתוח הפרק בעבודת הגמר של א' וולפיש, עמ' 35-60.

ג) למי שיקרא:

1) תנו את הדעת לגישה המתודית ולסוג השאלות של אפשטיין וולפיש.

2) האם מדובר רק בשאלות שונות או האם הם מגיעים לעמדות שונות ביחס לשאלות זהות?

ד. מדרשי הלכה ותוספתא

למי שמסיים את לימוד המשנה, מוצע לעיין ברפרוף בתוספתא קידושין פרק א' ובמדרשי הלכה על נישואין.

הקדמת הרמב"ם למשנה

אח"כ נתעסק בחלוקת הדברים בסדר נשים, והתחיל ביבמות, והטעם שהביאו להתחיל ביבמות ולא בכתובות כפי שמחייב ההגיון להקדימה, לפי שהנשואין תלויים ברצון האדם, ואין לבית דין לכוף את האדם להתחתן, אבל היבום כופים עליו ואומרים לו או חלוץ או יבם, ונכון יותר להתחיל בדבר ההכרחי, לפיכך התחיל ביבמות. ואחריה כתובות ואחרי כתובות נדרים, לפי שכל פרשת נדרים מדובר בה בשבועות הנשים שג' בין איש לאשתו בין אב לבתו, וכשישלמו הנישואין ותכנס לחופה יכול להפר נדריה, לפיכך הסמיך נדרים לכתובות. ואחר נדרים נזירות לפי שגם הנזירות מכלל הנדרים, ואם נדרה האשה בנזיר יש לבעל שיפר, לפיכך הסמיך נזירות לנדרים. וכאשר גמר עניני נשואין ודיני הפרת נדרים בא לדבר על הגירושין, לפי שאחרי הנשואין יארעו הגירושין, ולפיכך קבע גטין אחרי נזירות. ואחר גטין שוטה, מפני שגם היא מעניני הגירושין, שאם זינת יוכרחו בני הזוג על הגירושין כמו שיתבאר במקומו. ואחר שוטה קדושין, ובה סיים סדר נשים. ונשארה השאלה למה איחר קדושין והיתה ראויה לקדם, ומקומה הראוי לפני כתובות, ואם תאמר שלא קבעה לפני כתובות כדי שלא יפסיק בין יבמות לכתובות כיון שהם ענין אחד כלומר נישואי האשה והסמיך את הדברים כמו שאמרנו, אם כן תהיה לפני גטין

5

10

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 2

בס"ד, ה' במרחשוון תשס"ט.

15 כדי שיהיה הסדר קדושין ואח"כ גטין אחריה. התשובה, שעשה כן חיקוי לסדר הכתוב שדיבר בגירושין לפני הקידושין, והוא אמרו יתעלה וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר, וממה שני והיתה לאיש אחר למדנו דרך מדרכי הקדושין כמו שנתבאר מקיש הויה ליציאה, ובכך נסתיימה חלוקת הדברים בסדר נשים שבע מסכתות.

איגרת רב שרירא גאון סדרן של המסכתות

20 לב. ודקא אמריתו מ"ט הקדימו כפורים לשקלים, אן הכי אתנינון בי רבנן שקלים ואח"כ כפורים אבל ודאי סכה קמי יום טוב תנינא. ובתר הכי ודאי ראש השנה ואיפשר דתנינון להון בחלוף. מיהו אית למימר שיש להקדים מסכת שבת תחלה הואיל וחשיב שבת טובה, ובתרה מסכת עירובין דדמי לה וחדא עניינא הוה, ובתרה מסכת פסחים שהפסח הוא ראשון לכל המועדים והחגים של כל השנה, ובתרה שקלים שהוא מלפניו וכאחד מעניניו. ובתר שקלים תנין סדר יומא דדמי לשבת ועירובין משום דיומא דכפורי לשבתא דמי, ובתר סדר יומא תנין מסכת סכה דבתר י"ה הוא וחג גדול הוא. ובתר מסכת סכה תנין מסכת י"ט דחד עניינא הוא, ובתר י"ט תנין מסכת ראש השנה כי היכי דליתני בתריה מסכת תענית, משום דאחר ר"ה זמן רביעה וזמן זריעה וחד עניינא דמי.

30 לג. הכי רגילי רבנן למתני ואי אית דניחא ליה לאקדומי ולאחורי הרשות בידו. ואע"ג דחזינן מסכייתא דקאמריי מכדי תנא ממסכת פלונית סליק כגון מסכת סוטה דקאמרינן בגמרא מכדי תנא ממסכת נזיר קא סליק וכגון מסכת שבועות דקאמרינן מכדי תנא ממכות סליק, אלמא דיש להם סדר.

משנה מסכת ענדויות פרק ד משנה ז

[ז] האשה **מתקדשת** בדינר ובשוה דינר כדברי בית שמאי ובית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה וכמה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי